Modulární systém dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků JmK v přírodních vědách a informatice
CZ.1.07/1.3.10/02.0024

Ochrana přírody

Jan Trávníček

evropský sociální fond v ČR
EVROPSKÁ UNIE
MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ, MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY
OP Vzdělávání pro konkurenceschopnost
UNIVERSITAS MASARYKIANA BRUNENSIS
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

co „nového“ v ochraně přírody?

(blíže Fowler 2003, Pannell 2006, Komárek 2005)

- kritizována nostalgická idealizace „původní“ přírody
- antropocentrické myšlení: před ochranou si nejsou všechny druhy rovny (např. preference velkých savců, ptáků)
- opravdu jen míra přirozenosti = význam pro ochranu přírody?

- snaha včlenit vztah člověka a prostředí do ochranářské praxe
- důraz na udržitelnost ochrany
  - i **ekonomická** a **sociální** udržitelnost
- větší míra účasti veřejnosti
  - na vyhlašování chráněných území
  - na stanovení a realizaci jejich managementu

složitý svět české legislativy... složitá realita ochrany v ČR (Šumava...)

Příroda **a** kultura

- často stavíme přírodní a kulturní prvky do protikladu
  - „přírodní“ jako nedostatek „kulturního“ (?)

- existuje dnes ještě „panenské“ místo neovlivněné člověkem?
- obousměrný vztah (i příroda formuje naše aktivity)
- biodiverzita tradičních kulturních krajin (Třeboňsko, Bílé Karpaty…)

dilema ochrany přírody: příklad z Moravského krasu

co nového...? Zdroje pro výuku!

ISOP

- portal.nature.cz
- informační systém ochrany přírody
- centrální jednotné rozhraní AOPK

AOPK ČR

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, *Organizační složka státní správy*

Ústřední seznam ochrany přírody (ÚSOP)

- drusop.nature.cz
- digitální registr (databáze)
- mapový server
-
- **http://mapy.nature.cz**
- INOVOVANÝ TRADIČNÍ ZDROJ – MAPOVÝ SERVER

ISOP

Portál Informačního systému ochrany přírody

> Hlavní menu

Vítejte na stránkách Portálu ISOP

Portál ISOP vytváří centrální jednotné rozhraní pro přístup k informačním zdrojům a aplikacím AOPK ČR.
Přístup k vybraným částem je řízen právy a je dostupný až po přihlášení.

- METAINFORMACE
- MAPY
- ÚSTŘEDNÍ SEZNAM OCHRANY PŘÍRODY
- NÁLEZOVÁ DATA
- AKTUALIZACE MAPOVÁNÍ BIOTOPŮ
- MONITORING DRUHŮ
- MONITORING BIOTOPŮ
- MONITORING PŮD

Statistiky

Nálezová data

Celkový počet nálezů 8 271 649

Aplikace NDOP

Včera zapsáno 577

Nejzapisovanější druh za posledních 7 dnů
Canis lupus 468

Nejpilnější zapisovatel za poslední kalendářní týden
Růžičková Zuzana 2 996

Nejpilnější region za poslední kalendářní týden
SCHKO Železné hory a KS Pardubice 3 003

Počet uživatelů, kteří včera zapisovali do aplikace NDOP 16

Nejzapisovanější hlavni autor za poslední kalendářní týden
Deyl Čestmír 2 795

Mapování biotopů

Celkový počet okrsků přidělených k aktualizaci 1 450

Aktuality

Nová data z mapování biotopů v ND OP
2011-09-26 23:33:42
V rámci každoročního importu do Nálezové databáze ochrany přírody přibyly nálezy cévnatých rostlin, mechorostů a lišejníků z aktualizace mapování biotopů

Další milník v Nálezové databázi ochrany přírody
2011-07-07 10:40:31
Více jak 7 mil. záznamů v Nálezové databázi ochrany přírody!

Změna přihlašování do ISOP aplikací
2011-05-26 13:19:01
Dne 26.5.2011 dochází k zavedení jednotného přihlašování v rámci informačních systému AOPK ČR. Změna se týká přihlašování do portálových rozhraní (Intranet AOPK ČR, Portál ISOP) a aplikací (NDOP, Aktualizace mapování biotopů, Fotoarchiv, ÚSES, Poskytování dat ÚAP).

AOPK ČR

Agentura ochrany přírody a krajiny ČR, *Organizační složka státní správy*

Ústřední seznam ochrany přírody (ÚSOP)

Registr objektů ÚSOP

- Objekty ústředního seznamu
  - Zvláště chráněná území (§14)
  - Ptačí oblasti (§45e)
  - Evropsky významné lokality (§45a)
  - Smluvně chráněná území (§39)
  - Památné stromy (§46)
- Souhrnný přehled

Archiv ÚSOP

- Vyhlašovací dokumentace
- Povolení výjimek a souhlasy k činnostem
- Plány péče
- Ostatní odborné dokumenty

Mapový projekt

- Mapový projekt ÚSOP

Ostatní

- Nápověda
- Základní informace o aplikaci

Vyhledání

(●) Objekty ústředního seznamu ( ) Okresy ( ) ORP ( ) Pověř. obce ( ) Obce ( ) KÚ

(upřesnění typu výstupu)

Kategorie

- [x] Zvláště chráněná území
- [ ] Národní parky
- [ ] Chráněné krajinné oblasti
- [ ] Národní přírodní rezervace
- [ ] Národní přírodní památky
- [ ] Přírodní rezervace
- [ ] Přírodní památky
- [x] Evropsky významné lokality
- [x] Ptačí oblasti
- [x] Smluvně chráněná území
- [x] Památné stromy

Kód

Název chráněného objektu

Příslušný orgán ochrany přírody

k aktualizaci 1 450

mapy.nature.cz/mapinspire/MapWin.aspx?M_WizID=8&M_Site=aopk&M_Lang=cs

AGENTURA OCHRANY PŘÍRODY
A KRAJINY ČESKÉ REPUBLIKY

Správní členění

Nápověda

- Vyhledávání
- Úlohy
- Vrstvy
- Legenda
- Nastavení

Tematické úlohy:

- Aplikovaná ochrana přírody
- Biodiverzita
- Listoklad
- Mapování biotopů
- NATURA 2000
- Ochrana přírody
- Přírodní poměry
- **Správní členění** (právě otevřená)
- Územně analytické podklady

0

Měřítko 1:3374600 *XY -827143, -906429*

© AOPK ČR 2010, ZÚ 2003

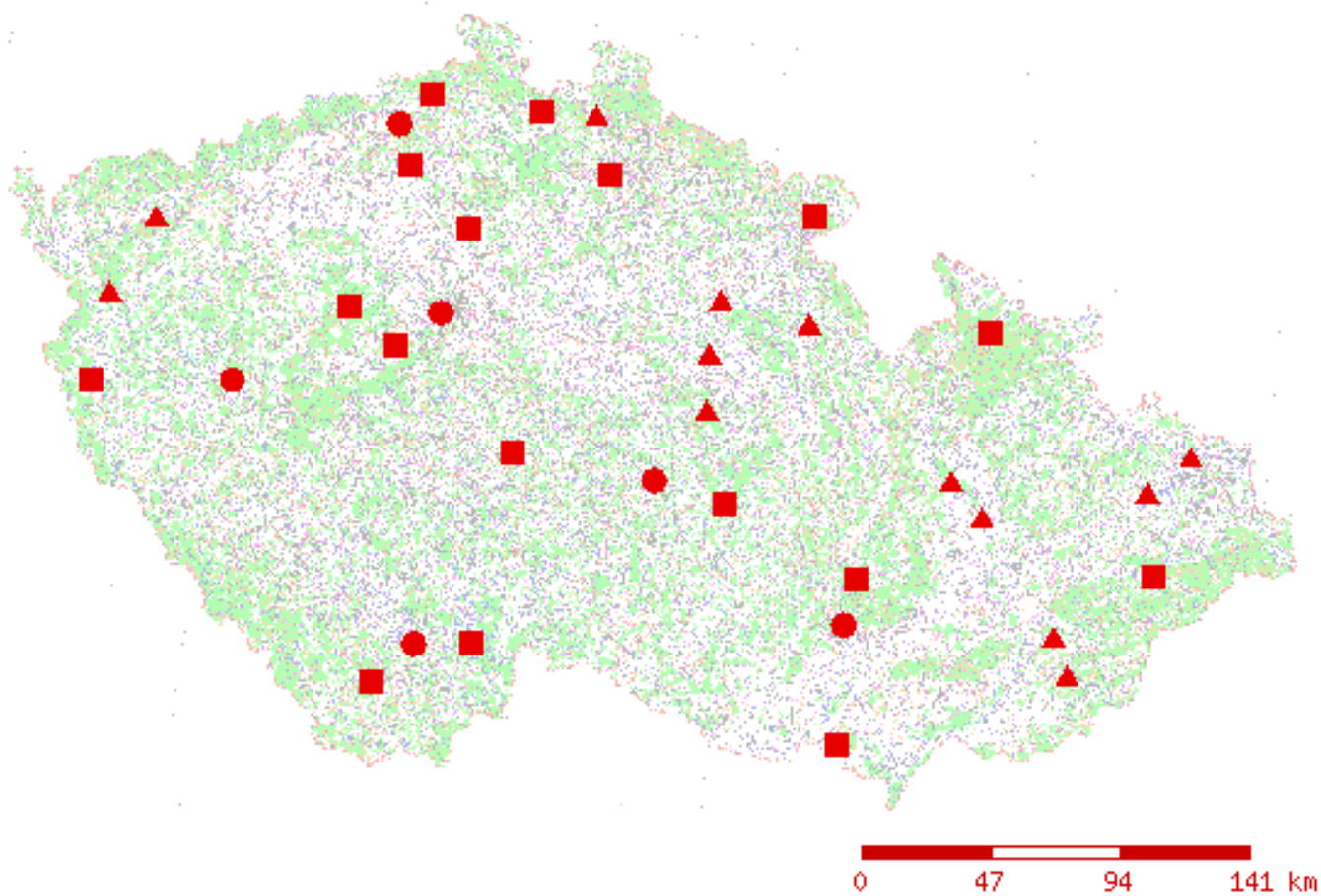

Kouzelné slovo: biodiverzita

- = různorodost všech žijících organizmů+ ekologických systémů, jejichž jsou součástí
- 3 úrovně:
  - druhová
  - genetická
  - ekosystémová

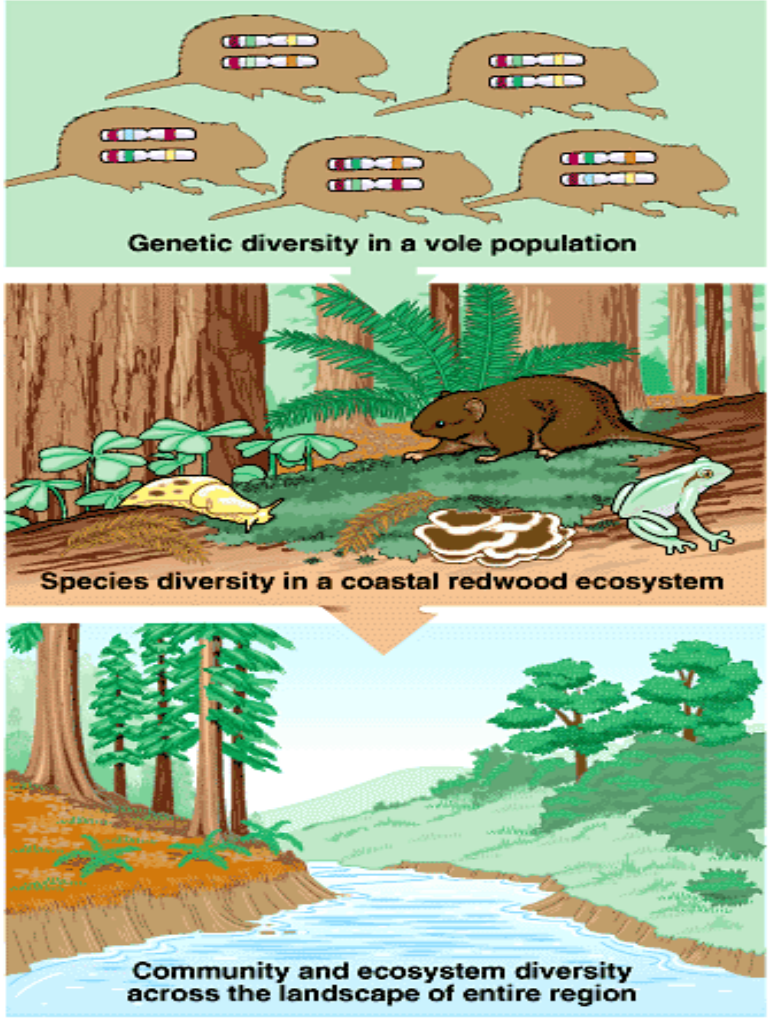

Copyright © Pearson Education, Inc., publishing as Benjamin Cummings.

Úmluva o biologické rozmanitosti

(Convention on Biological Diversity – CBD)

Konference OSN o ŽP a rozvoji (1992 v Rio de Janeiru)

Ochrana přírody 1

- příroda a krajina součástí národního bohatství
- na jejich stavu závisí i ekonomická a kulturní úroveň
- ochrana je veřejným zájmem
- v ČR klíčovým dokumentem zákon č. 114/1992 Sb.
- prováděna souborem nástrojů tzv. územní nebo druhové ochrany
  - *Druhová ochrana*
    - <u>obecná</u>
    - <u>zvláštní</u> (zvláště chráněné druhy)
  - *Územní ochrana*
    - <u>obecná</u>
    - <u>zvláštní</u> (zvláště chráněná území)

Ochrana přírody a krajiny v ČR je zejména:

podle Z. 114/92 Sb.

- ochranou a vytvářením územního systému ekologické stability krajiny (**ÚSES**)
- **obecnou ochranou** druhů planě rostoucích rostlin a volně žijících živočichů a **zvláštní ochranou** druhů, které jsou vzácné či ohrožené
- ochranou vybraných nalezišť **nerostů, paleontologických nálezů a geomorfologických a geologických jevů**
- ochranou **dřevin rostoucích mimo les**
- vytvářením sítě **zvláště chráněných území** a péčí o ně
- účastí na tvorbě a schvalování **lesních hospodářských plánů** (LHP) s cílem zajistit ekologicky vhodné lesní hospodaření

Ochrana přírody a krajiny v ČR je zejména:

podle Z. 114/92 Sb.

- spoluúčastí v procesu **územního plánování a stavebního řízení**
- účastí na ochraně **půdního fondu**
- ovlivňováním vodního hospodaření v krajině s cílem udržovat přirozené podmínky pro **život vodních a mokřadních ekosystémů**
- obnovou a vytvářením nových přírodně hodnotných **ekosystémů**, například **při rekultivacích** a jiných velkých změnách ve struktuře a využívání krajiny
- ochranou **krajiny** pro ekologicky vhodné formy hospodářského využívání, turistiky a rekreace

obecná ochrana 1

- nejširší zájmy a obecná platnost, „před zničením“
- obecnou ochranu lze dělit na: územní, druhovou, neživé části přírody

- OBECNÁ OCHRANA ÚZEMNÍ
  - celé území české republiky
  - **nástroje:**
    - ÚSES
    - VKP
    - krajinný ráz a přírodní park
    - přechodně chráněné plochy

obecná ochrana 2

- nejširší zájmy a obecná platnost, „před zničením“
- obecnou ochranu lze dělit na: územní, druhovou, neživé části přírody

- OBECNÁ OCHRANA DRUHOVÁ
  - všechny druhy rostlin a živočichů před zničením, poškozováním...
  - ochrana volně žijících ptáků
  - ochrana dřevin rostoucích mimo les
    - potřebujeme povolení ke kácení
    - ALE FO: obvod kmene 80 cm měřeného ve výšce 130 cm nad zemí, souvislé keřové porosty do celkové plochy 4O m^2
    - ALE: je li ohrožen život (nebezpečné stromy...)

obecná ochrana 3

- nejširší zájmy a obecná platnost, „před zničením“
- obecnou ochranu lze dělit na: územní, druhovou, neživé části přírody

- OBECNÁ OCHRANA NEŽIVÉ ČÁSTI PŘÍRODY
  - poskytuje ochranu jeskyním
    - = podzemní prostory vzniklé působením přírodních sil, včetně jejich výplní a přírodních jevů v nich
    - + jevy na povrchu – závrty, škrapy, ponory, vývěry...
    - zákaz ničit, poškozovat nebo upravovat jeskyně nebo jinak měnit jejich dochovaný stav
  - ochrana paleontologických nálezů

zvláštní ochrana

- selektivní povaha
  - zvláště chráněné druhy
  - zvláště chráněná území
    - velkoplošná (NP, CHKO)
    - maloplošná (NPR, NPP, PR, PP)
    - NATURA 2000 (EVL, PO)

  - **s příchodem NATURY 2000 další zkomplikování legislativy**
  - **NATURA 2000 je zjednodušeně řečeno „hybrid“ mezi územní a druhovou a obecnou a zvláštní ochranou**

druhová ochrana

OBECNÁ

- před poškozováním, sběrem, odchytem, ničením
- rostliny, živočichové, dřeviny rostoucí mimo les, ptáci
- + zabraňovat zavlečení a rozšíření nepůvodních druhů

ZVLÁŠTNÍ

- vzácné či zranitelné druhy odstupňované do kategorií
- ochrana každého jedince ve všech vývojových stádiích
  - kriticky ohrožené
  - silně ohrožené
  - ohrožené
    - seznam je uveden v příloze II. a III. vyhlášky č. 395/1992 Sb

ohroženost?

- **Vyhynulý (A1):** nebyl již po dobu delší než 50 let na daném území nalezen žádný živý zástupce (ale dříve se zde taxon prokazatelně vyskytoval)
- **Nezvěstný (A2):** v současnosti není znám žádný živý zástupce a poslední známé lokality prokazatelně zanikly
- **Nejasný (A3):** není znám žádný živý zástupce, není ovšem jasné, zda v minulosti druh vůbec dané území obýval
- **Kriticky ohrožený (C1):** druh bezprostředně ohrožený vyhubením, přežívající jen na několika lokalitách v malém počtu jedinců
- **Silně ohrožený (C2):** druh poměrně početný, početnost se v poslední době prudce snižuje; nebo druh relativně stabilní, ovšem velmi vzácný
- **Ohrožený (C3):** poměrně početný, početnost v poslední době spíše klesá
- **Vyžadující další pozornost (C4):** v současnosti není přímo ohrožen, ale existují faktory, které by ho ohrozit mohly... pro nedostatek údajů...

(druhová) ochrana a NATURA 2000

Ptačí oblasti + Evropsky významné lokality = soustava NATURA 2000

- 2 směrnice se zaměřují (i) na evropsky významné druhy
  - směrnice o ptácích (79/409/EHS)
    - obecná ochrana ptáků
    - povinnost pro významné druhy vyhlásit ptačí oblasti
  - směrnice o stanovištích (92/43/EHS)
    - seznam druhů vyžadujících zvláštní územní ochranu
    - vyhlašování evropsky významných lokalit
- na pomezí druhové/územní i obecné/zvláštní ochrany
- blíže ZDE

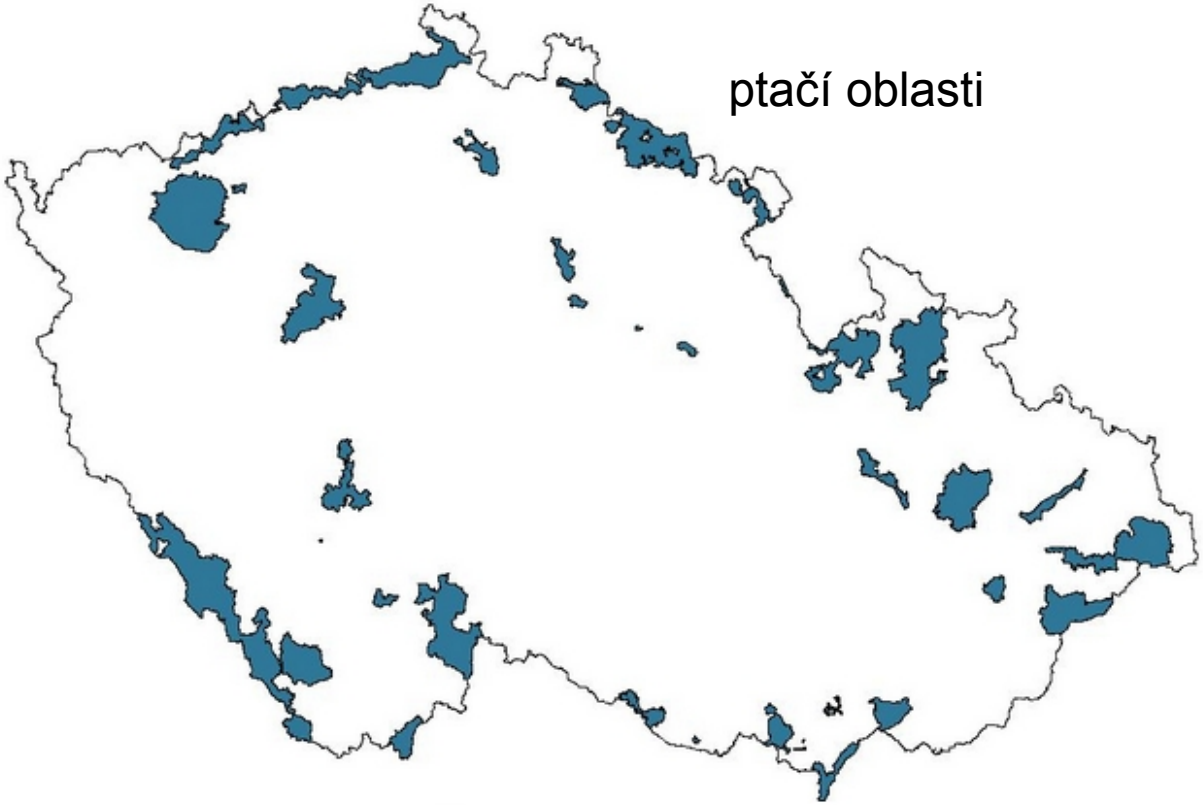

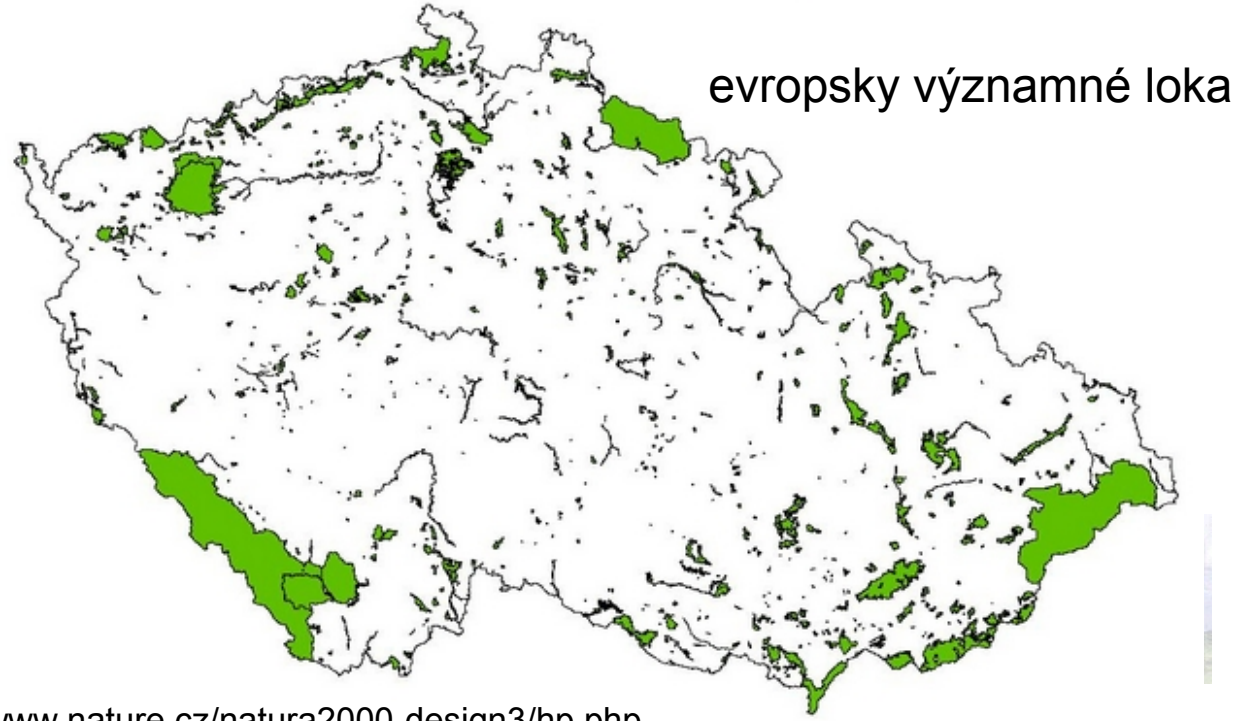

http://www.nature.cz/natura2000-design3/hp.php

územní ochrana 1

OBECNÁ

- Významné krajinné prvky (VKP)
  - ekologicky, geomorfologicky nebo esteticky hodnotná část krajiny utváří její typický vzhled nebo přispívá k udržení její stability
  - segmenty volné krajiny, které nemají parametry na ZCHÚ
    - chráněny před poškozováním a ničením
    - k zásahu nutné získat stanovisko orgánu ochrany přírody
    - využívají se tak, aby nebyla narušena jejich obnova a nedošlo k ohrožení jejich stabilizační funkce
      - **VKP ze zákona**: lesy, rašeliniště, vodní toky, rybníky, jezera, údolní nivy
      - **registrované VKP**

územní ochrana 2

OBECNÁ

- Územní systém ekologické stability (ÚSES)
  - vzájemně propojený soubor přirozených i pozměněných, avšak přírodě blízkých ekosystémů, které udržují přírodní rovnováhu
  - CÍL: Vytvoření sítě relativně ekologicky stabilních území ovlivňujících příznivě okolní, ekologicky méně stabilní krajinu
  - skladební prvky
    - biocentra, biokoridory, interakční prvky
  - hierarchické úrovně (nadregionální, regionální, lokální)
    - Ideálně vazba na EECONET
    - (European Ecological Network - Evropská ekologická síť)
    - problém legislativní + preference NATURY

územní ochrana 3

OBECNÁ

- Ochrana krajinného rázu – přírodní parky
  - § 12: zejména přírodní, kulturní a historická charakteristika místa či oblasti ...je chráněn před činností snižující jeho estetickou a přírodní hodnotu
  - zájem na celoplošné ochraně - nejen zvláště chráněná území a vyjmenované druhy rostlin a živočichů, ale pečovat o celé území beze zbytku
- přírodní parky
  - k ochraně krajinného ráz... který není zvláště chráněn… může orgán ochrany přírody zřídit přírodní park

územní ochrana 4

ZVLÁŠTNÍ – ZVLÁŠTĚ CHRÁNĚNÁ ÚZEMÍ

- velkoplošná
  - národní parky
  - chráněné krajinné oblasti
- maloplošná
    - národní přírodní rezervace
    - národní přírodní památky
    - přírodní rezervace
    - přírodní památky
- soustava NATURA 2000
    - ptačí oblasti
    - evropsky významné lokality

CHKO PÁLAVA
zonace

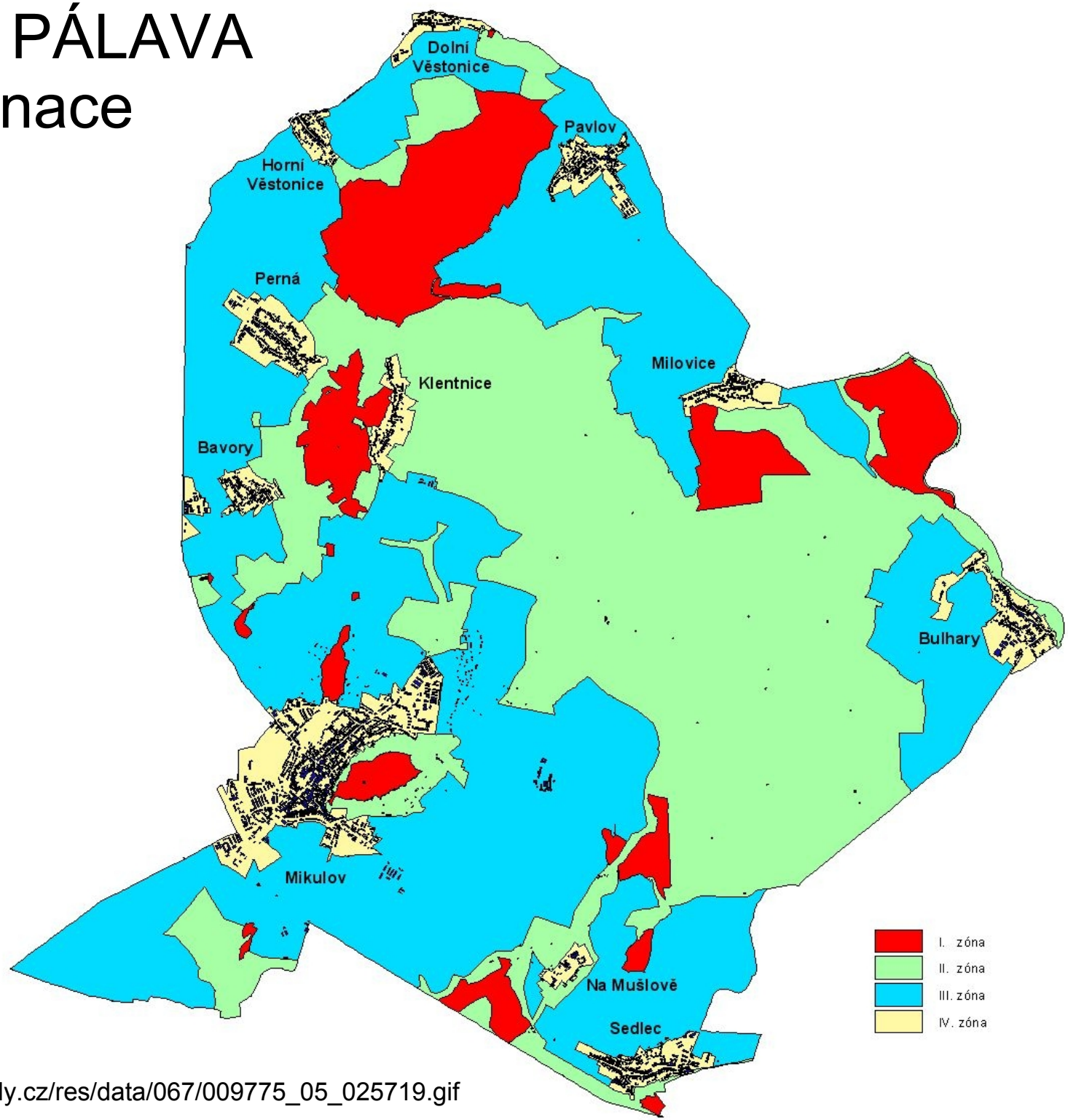

http://old.ochranaprirody.cz/res/data/067/009775_05_025719.gif

Ochrana dřevin

OBECNÁ ROVINA

- všechny dřeviny – před poškozováním a ničením

- SELEKTIVNÍ ROVINA
  - památné stromy
    - mimořádně významné stromy, jejich skupiny a stromořadí

Ramsarská úmluva

- význam mokřadů především jako biotopů vodního ptactva
  - močály, slatiny, rašeliniště
  - přirozené, umělé, stojaté i tekoucí vody trvalého nebo i dočasného charakteru
- Lednické rybníky
  - zejména soustava rybníků: Mlýnský, Prostřední, Hlohovecký, Nesyt a Zámecký
  - ornitologický význam
- Mokřady Dolního Podyjí
  - zbytky lužních lesů a luk
  - střední a dolní nádrž vodního díla Nové Mlýny

role UNESCO

- Man and Biosphere (Člověk a biosféra)
  - v ČR v současnosti 6 území – **biosférických rezervací**
    - od r. 2003 Dolní Morava
  - nejen ochrana přírody, ale i lidské činnosti v krajině

- Úmluva o ochraně světového dědictví (1972)
  - v ČR v současnosti 12 lokalit
    - v r. 1996 i Lednicko-Valtický areál jako **kulturní krajina**
      - reliktní kulturní krajiny
      - **komponované kulturní krajiny**
      - symbolické kulturní krajiny

ochrana památek

- klíčový pojem Zákonu č. 20/1987: KULTURNÍ PAMÁTKA
  - národní kulturní památka
    - nejvýznamnější součást kulturního bohatství státu
  - památková rezervace
    - území, jehož charakter určuje soubor nemovitých kulturních památek
  - památková zóna
    - území (sídelní útvar, krajinný celek) s kulturními hodnotami
  - ochranné pásmo
    - zachování urbanistické struktury okolního prostředí

RNDr. Jan Trávníček

jan.travnicek@mail.muni.cz

Zdroje

Fowler, P. J. (2003): World Heritage Cultural Landscapes 1992–2002 [online]. Paris, World Heritage Paper no. 6 [cit. 2010-04-07]. Dostupný z WWW: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001331/133121e.pdf>.

Informační systém úmluvy o biologické rozmanitosti. Dostupné na: http://chm.nature.cz/

Komárek, S. (2008): Příroda a kultura: svět jevů a svět interpretací. 2. vyd. Praha: Academia, 307 s.

Löw, J., Míchal, I. (2003): Krajinný ráz. 1. vyd., Lesnická práce, Kostelec nad Černými lesy. 552 s.

Mapový server AOPK (online). Dostupné na: http://mapy.nature.cz

Němec, J., Pojer, F. [eds.] (2007): Krajina v České republice. 1. vyd., Pro MŽP vydal Consult Praha, Praha. 399 s.

Pannell, S. (2006): Reconciling Nature and Culture in a Global Context? Lessons from the World Heritage List. Kooperative Research Centre for Tropical Rainforest Ecology and Management. Rainforest CRC, Cairns, Australia. 114 s.

Portál informačního systému ochrany přírody (online). Dostupné na: http://portal.nature.cz

Sklenička, P. (2003): Základy krajinného plánování. Praha: Nakladatelství Naděždy Skleničkové.

Ústřední seznam ochrany přírody (online). Dostupné na: http://drusop.nature.cz/

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny.

Zákon č. 20/1987 Sb. o státní památkové péči.